

1 Jiří Vicherek v r. 2002 v porostu kavylu písečného (*Stipa borysthena*) na Vátých píscích u Bzence, jejichž vegetaci podrobně zpracoval začátkem 70. let 20. stol. Foto M. Chytrý

2 a 3 Studenti botaniky Masarykovy univerzity v Brně na exkurzi do Vysokých Tater vedené Janem Šmardou v r. 1953, Jiří Vicherek dole třetí zprava. Studentské album z 50. let (obr. 2; foto P. Marvan) a originální popisek se jmény účastníků v pořadí zleva nahoře (obr. 3)

zprávě, která však nikdy nevyšla tiskem. Jiří Vicherek dostal zákaz publikovat a byl převeden na technickou pozici v knihovně katedry. Po vypršení pracovní smlouvy ho z univerzity propustili. Podobný scénář tehdy nebyl na univerzitě nijak výjimečný a na botanickém pracovišti byl použit už na začátku 60. let, kdy odtud soudruzi vyhnali dřívějšího vedoucího katedry botaniky, výše zmíněného Jana Šmardu. Několik podobně postižených botaniků po r. 1968 zachránil již také zmíněný S. Hejný, který je přijal do Botanického ústavu ČSAV a umožnil jim pracovat na méně exponovaných místech. V případě J. Vichera však Hejný žádosti nevyhověl. Možná byl u vlivných soudruhů v tak velké nemilosti, že by jeho zaměstnávání bylo pro Hejného a Botanic - ký ústav příliš riskantní.

Náhradní zaměstnání získal vypovězený botanik v Jednotném zemědělském družstvu Brtův na Blanensku, kam dalších 14 let denně dojížděl asi 30 km ze svého brněnského bydliště. Je to v mém rodném kraji a od místních lidí vím, jak si skromného a laskavého vyhnance pracujícího v jejich středu hluboce vážili. Bez jaké - kolí perspektivy dalšího působení v oboru se však Jiří Vicherek stáhl z botanického života a s bývalými kolegy se stýkal jen výjimečně. V 80. letech jsem zpracovával diplomové téma o některých typech vegetace, jimiž se o dvě desetiletí dříve zabýval on. Proto jsem mu napsal dopis s prosbou o konzultaci, avšak nedostal jsem odpověď. Když jsem měl později to štěstí a stal se jeho doktorandem, vícekrát si na to vzpomněl a opakovaně se mi omlouval za to, že mu tehdy jakýkoli kontakt s milovaným a zakázaným oborem drásal srdce.

Přišel listopad 1989 a mezi prvními požadavky stávkujících studentů na Přírodovědecké fakultě byla rehabilitace a návrat vyhnanych učitelů včetně J. Vichera. Ten se v únoru 1990 skutečně vrátil

a v červnu téhož roku byl jmenován profesorem. Jeho návrat patřil k těm, které byly pro pracoviště šťastné. Nikomu se nemstil, nesnažil se za každou cenu dohnat ztracenou kariéru. Jako svůj hlavní cíl si vytkl obnovu zdevastované botanické katedry na Masarykově univerzitě. Samostatná katedra systematické botaniky a geobotaniky byla znovu zřízena v r. 1991 a Jiří Vicherek se stal jejím vedoucím. Nebylo toho málo, co bylo třeba udělat. Muselo se znovu zavést studium odborné botaniky, mezitím zrušené. Pracoviště, na němž zůstali jen tři učitelé, bylo nutné doplnit personálně. Téměř zde zanikl kdysi tak silný geobotanický výzkum, který nahrazovaly jen nahodilé dokumentační průzkumy některých lokalit na jižní Moravě. Nová zahraniční literatura skoro nebyla k dispozici a stejně tak chyběly kontakty se zahraničními institucemi. Grantový systém na začátku 90. let ještě neexistoval a peníze v popřevratové době stačily sotva na běžný chod kateder. Velkou devizou však bylo, že přes veškerou nepřízeň okolí přetrvával v dobrém stavu herbář, rozsáhlá botanická knihovna a duch tradice Podpěrovoy doby. Prof. Vicherek vsadil na všestrannou podporu mladších botaniků ve svém okolí. Byl zcela smířen s tím, že on nebude sklízet plody svého úsilí: budoval pracoviště pro mladší kolegy a ty, kdo přijdou po něm. V naší tehdy mladé botanické generaci jsme na jedné straně cítili silný handicap v možnostech oproti vrstevníkům ze zavedených institucí, na druhé straně jsme nadšeně přijímali úžasnou výzvu obnovit si vlastní sílu tradiční akademické pracoviště pod vedením moudrého pana profesora, který představoval i silnou morální autoritu.

Počátky obnoveného geobotanického výzkumu byly na začátku 90. let skromné. Jiří Vicherek získal od Ministerstva životního prostředí několik desítek tisíc korun na základní floristickou a fytoecologickou inventarizaci nově vzniklého národního parku Podyjí. Toto dříve zakázané území za železnou oponou nás magicky přitahovalo nejen zachovalou přírodou, ale i příchutí neznámého místa, kde od války skoro nikdo nebdal. S prof. Vicherkem a Vítem Grulichem jsme zde strávili při terénní práci mnoho společných dní, obvykle završených večerním posezením ve vesnické hospodě v Popicích, kde pan profesor vzpomínal na botanické exkurze v 60. letech i na dobu „vyhnanství“, jak toto své životní období nazýval. Po spu-

tění národního grantového systému se dařilo postupně rozšiřovat výzkumné aktivity. Díky získaným grantům J. Vicherek nejprve zabezpečil dokončení výzkumu v NP Podyjí a v druhé polovině 90. let získal ještě jeden projekt komplexního regionálního botanického výzkumu, tentokrát věnovaný nivě na soutoku Moravy a Dyje, tedy rovněž zachovalému přírodnímu území za dřívější železnou oponou, které navíc navazovalo na zničenou nivní krajinu z jeho dizertační práce. Výsledky obou projektů jsou shrnuty v regionálních botanických monografiích klasického typu – dílech, jež odedávna tvoří pevný základ pro obecný ekologický výzkum, ale v dnešní době jsou bohužel stále vzácnější.

V r. 1996 předal J. Vicherek vedení katedry doc. Vladimíru Řehořkovi, ale dále sem docházel jako emeritní profesor až do konce r. 2005, kdy se při stěhování do přechodných prostor v Brně – Řečkovících rozhodl pracoviště nenásledovat. V tomto období dokončil knihu o flóře a vegetaci oblasti soutoku Moravy a Dyje a zpracoval všechny své materiály tak, aby je mohl využít jeho následovníci. Nepovažoval za nutné o tom sáhodlouze mluvit, spíš sedl a udělal to. Staré fytoecologické snímky z terénních deníků včetně unikátních záznamů z Bulharska a Ukrajiny převedl do elektronických databází, herbářové sběry opatřil etiketami a předal do katedrového herbáře a vlastní bohatou sbírku knih a se - parátů pečlivě roztřídil a věnoval katedrové knihovně.

Děni na katedře prof. Vicherek i ve svém emeritním období stále se zájmem sledoval (a při příležitostných návštěvách sleduje dodnes), ale aktivně do něj zasahoval stále méně. Věděl, že už to není potřeba, protože splnil svůj velký životní úkol, který mu, aniž by o to stál, připravilo neklidné 20. století. Obnovil pracoviště založené kdysi prof. Podpěrou a nasměroval je tak, aby znovu získalo autoritu v tuzemsku a zahraničí. A my, jeho spolupracovníci, víme, že toho dosáhl prostřednictvím slušného a důstojného jednání. I toto morální nasměrování snad na pracovišti stále zůstává.

Jiří Vicherek se koncem letošního roku dožívá 85 let. Za sebe a naše botanické i fakultní kolegy bych mu chtěl popřát pevné zdraví do dalších let. V závěru článku vycházejícího u příležitosti životního jubilea se patrně sluší říct: blahopřejeme. V mé mysli se však sem neobdobně tlačí jiná slova: děkujeme, pane profesore!

Exkurse se zúčastnili:

František Rudý,
Vladimír Řehořek,
Vladimír Lálek,
Doc. Jan Šmarda
se synem Jiřím,
Marta Skybová,
Eliška Coufalová,
František Figer,
Jiří Heřesa,
Jiří Vicherek,
Lída Heřmauská,
Kamil Rybářek a
Petr Marvan, který to
vše vyfotografoval.

3